

Ο βαθύς κόλπος της Νικομήδειας (αρχαίος Αστακηνός κόλπος, όπως τον ονόμασαν οι Μεγαρείς τον 7ο αι.) τουρκ. İzmit Körfezi. Και στον μυθό: η Νικομήδεια, όπως μετονομάστηκε ο αρχαίος Αστακός το 281 π.Χ. από τον Νικομήδη, ιδρυτή του Βασιλείου της Βιθυνίας. Τουρκ. İzmit. Κέντρο της βιομηχανικής ζώνης πέριξ της Κ/Πολης και επίκεντρο των φοβερότερων σεισμών που συνταράζουν την Προποντιδα.

<< Ελενόπολις = Η πόλη της αγίας Ελένης (ΒΑ της Γιάλοβας)

<< Πύλαι = Μάλλον η Γιάλοβα

Περιοχή με δεκάδες ιαματικές πηγές και πολλές λουτροπόλεις.

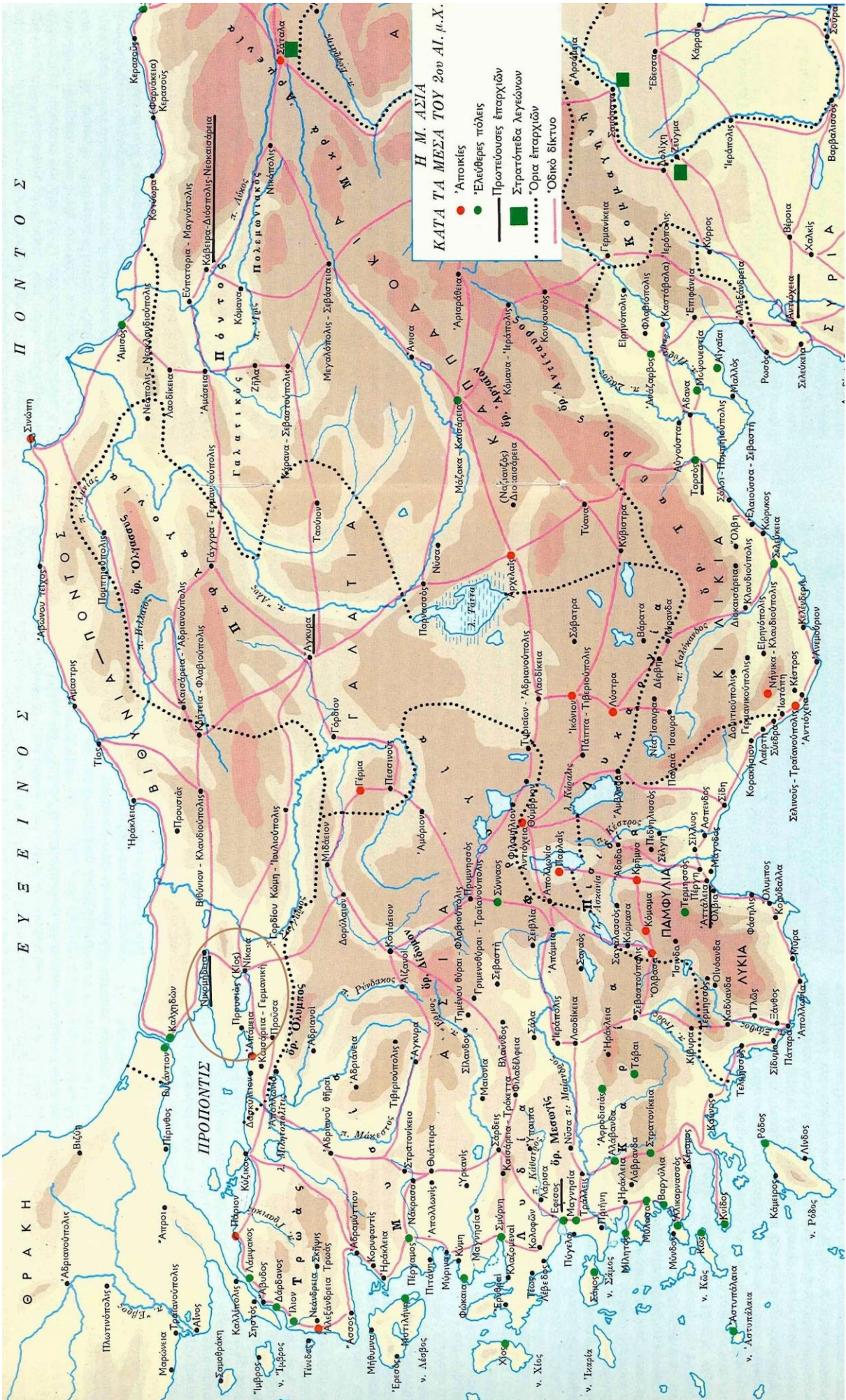
Λίμνη Ασκανία / İzmit Gölü, έκταση π. 300 τετρ. χλμ, μέγιστο βάθος γύρω στα 80 μέτρα. Η Νίκαια ιδρύθηκε στην ανατολ. όχθη της το 316 π.Χ. από τον Αντίγονο.

Ο κόλπος της Κίου / Gemlik Körfezi (Κίος = αρχαία ιωνική αποικία) σήμερα Γκέμλικ

BIBA: Raymond Janin, Les Églises et les Monastères des grands centre byzantins (Institut français d'études byzantines, Paris 1975). Για τις βυζαντινές επισκοπές Νικομηδείας και Νικαίας και την περιοχή του Ολύμπου τα κεφάλαια IV, V, VI σσ. 77-191.

Ο Όλυμπος της Βιθυνίας, γνωστός και ως Όλυμπος της Μυσίας (ένα από τα 11 ψηλά βουνά που φέρουν την προελληνική ονομασία «Όλυμπος») υπήρξε ένα από τα μεγαλύτερα μοναστικά κέντρα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, κυρίως στη διάρκεια της Μεσοβυζαντινής εποχής. Ελάχιστα κατάλοιπα σώζονταν μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Τουρκικά: Ulu Dağ (Ιερών όρος). Είναι μεγάλο χειμερινό θέρετρο με πολλές και καλές πίστες για σκι. Η Προύσα / Bursa απέχει από τη Χαλκηδόνα / Καντίκιοϊ (ασιατική πλευρά της Κ/Πολης) 310 χλμ ή 276 χλμ (μέσω της γέφυρας στον κόλπο της Νικομήδειας). Νίκαια - Προύσα: γύρω στα 80 χλμ με τους νέους αυτοκινητόδρομους.

Η Μικρασία στα μέσα του 2ου μ.Χ. αιώνα. Απόσπασμα χάρτη από την *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* τ. ΣΤ'

İznik
1962
(PM)

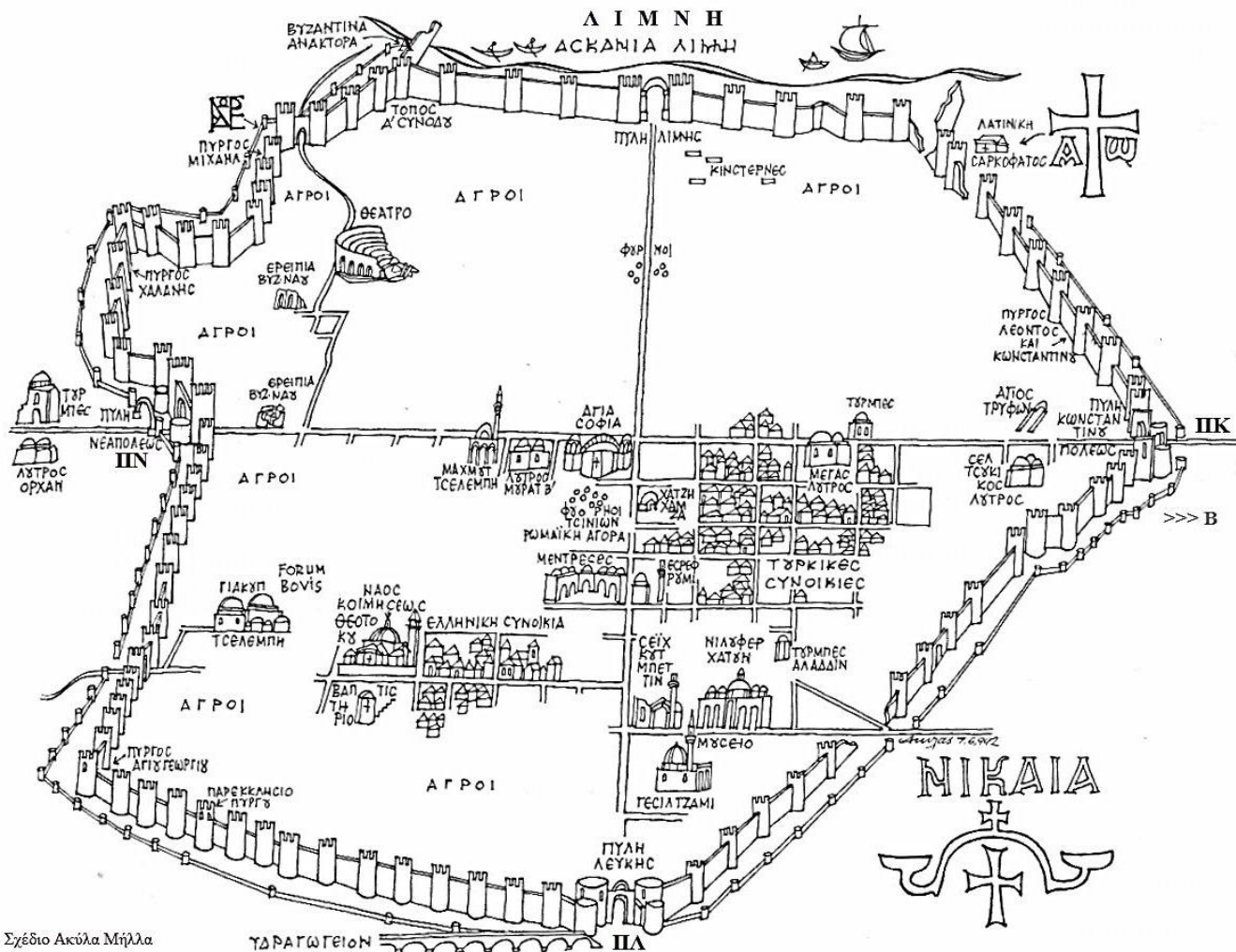
Η διαίρεση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας σε *θέματα* (στρατιωτικές-διοικητικές περιφέρειες) γύρω στα 740. Εδώ: Τα ασιατικά εδάφη. Η Νίκαια ήταν η έδρα του *θέματος* Ομηκίου. Χαρτογράφος Cplakidas

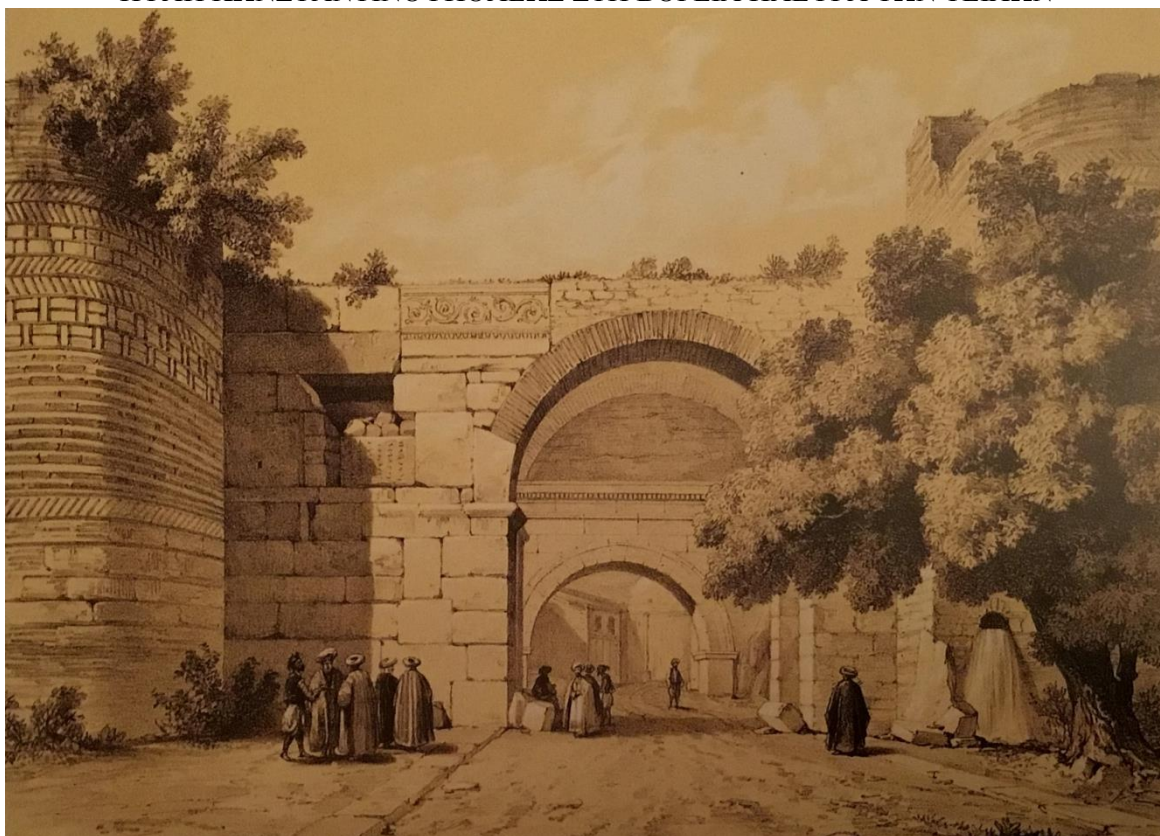
Πρώτες δεκαετίες του 13ου αι. Τα κράτη και κρατικά μορφώματα στην αλλοτινή βυζαντινή επικράτεια

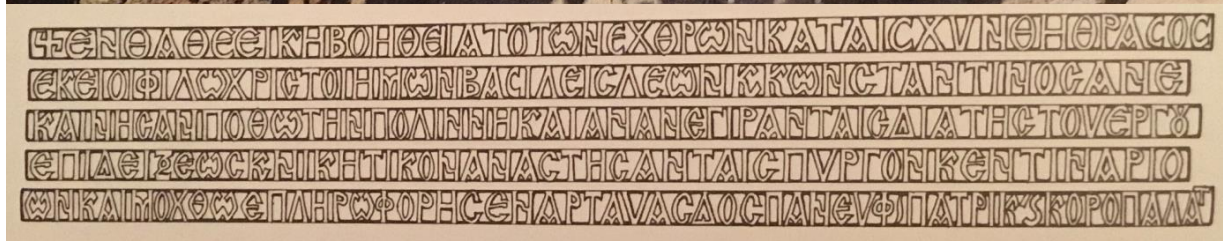
Σχέδιο Ακύλα Μήλλα

ΠΥΛΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΕΩΣ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΛΕΥΡΑ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

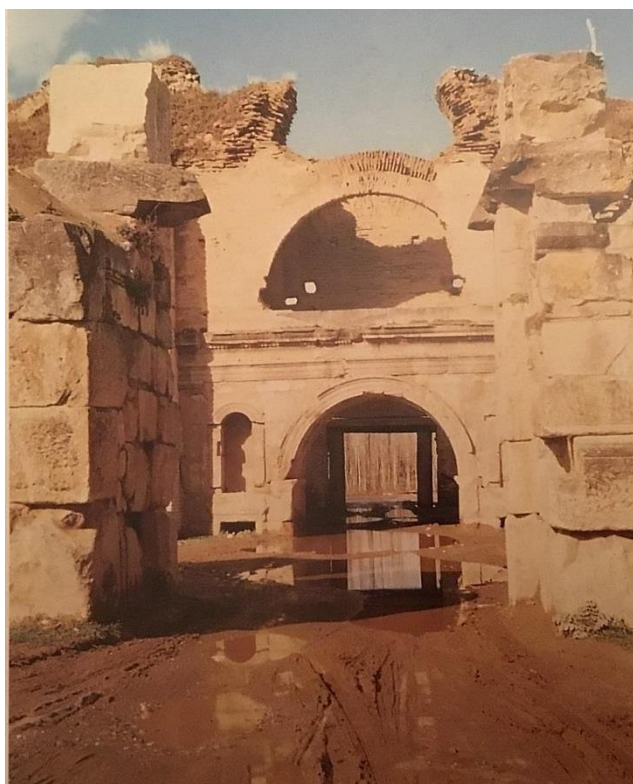
Η Πύλη Κ/Πόλεως σε λιθογραφία από το Voyage de l'Asie Mineure του L. De Laborde, Παρίσι 1838

Επιγραφή στο εσωτερικό της κορτίνας, δυτικά της Πύλης Κ/Πόλεως. Αναφέρεται στην πολιορκία της Νίκαιας από τους Άραβες (το 727) και τη γενναία απόκρουσή τους από τον στρατηγό του θέματος των Αρμενιάκων και κουροπαλάτη Αρτάβασδο, γαμπρό του αυτοκράτορα Λέοντος Γ΄ του Ίσαυρου (βασ. 717-741), που συμβασίλευε με τον γιό και διάδοχό του Κωνσταντίνο Ε΄ τον Κοπρώνυμο. Είχε λήξει άδοξα για το Χαλιφάτο της Δαμασκού η δεύτερη πολιορκία της Κ/Πολης (717-15/8/718) και το 727 ξεκίνησε νέα εκστρατεία στη Μικρασία με επικεφαλής έναν από τους γιούς του χαλίφη Χισάμ. Ο Αρτάβασδος αποφάσισε να μην αντιμετωπίσει το στράτευμα στο πεδίο, αλλά να κλειστεί στα τείχη της Νίκαιας.

Η πολιορκία, που άρχισε τέλη Ιουλίου του 727, διήρκεσε 40 ημέρες. Φεύγοντας, οι επιτιθέμενοι πήραν μαζί χιλιάδες αιχμαλώτους και άμπολλα λάφυρα. Κυριότερη πηγή: Θεοφάνης ο Ομολογητής

Η Πύλη Κ/Πόλεως, εξωτ. πλευρά, το 1972 (φωτ Ακύλα Μήλλα). Εσωτερική πλευρά το 2008 (φωτ Ουικιπίντια).

Πύλη Κ/Πόλεως.
Οι μάσκες από το αρχαίο θέατρο
τοποθετήθηκαν ως διάκοσμος,
αλλά και σαν αποτροπαϊκό
έμβλημα στην εσωτερική πύλη.

Φωτ του Αλέξανδρου Μασσαβέτα από το βιβλίο του *Μικρά Ασία το παλιμνηστο της μνήμης* (εκδ. Πατάκης, 2015). Στο βιβλίο, το πρώτο μέρος: «Βιθυνία και Μυσία» σσ. 22-312 είναι αφιερωμένο στη μικρασιατική πλευρά της Προποντίδας. Για τη Νίκαια σσ. 37-219 και πλούσιο εικονογραφικό υλικό. «Στις πύλες της Νίκαιας είναι ενσωματωμένα όλα τα σημεία πολιτιστικής αναφοράς της Ρωμανίας: Ρωμαϊκό imperium (οι θριαμβικές αγίδες), Ορθοδοξία (παρεκκλήσια στις κόγχες, υπερηφάνεια για την ελληνική (κλασική) κληρονομία (γλυπτά ενσωματωμένα ως διάκοσμος)» γράφει ο Αλ. Μασσαβέτας.

Οι τέσσερις πύλες της Νίκαιας βρίσκονται στο κέντρο της κάθε μίας από τις τέσσερις πλευρές του τείχους. Οι πρώτες συστηματικές επισκευές του τείχους της Ύστερης Αρχαιότητας (που είχε χτιστεί επί Γαλλιηνού και Κλαυδίου Γοθθικού, μεταξύ 253-270) πραγματοποιήθηκαν μετά την πολιορκία του 727. Τότε χρησιμοποιήθηκε μεγάλο μέρος του οικοδομικού υλικού του ελληνορωμαϊκού Θεάτρου. Τα τείχη επιστρώθηκαν με μάρμαρο. Η Νίκαια διασώζει ρωμαϊκές και βυζαντινές αρχαιότητες και δεκάδες επιγραφές ενσωματωμένες στο οχυρωματικό της σύστημα.

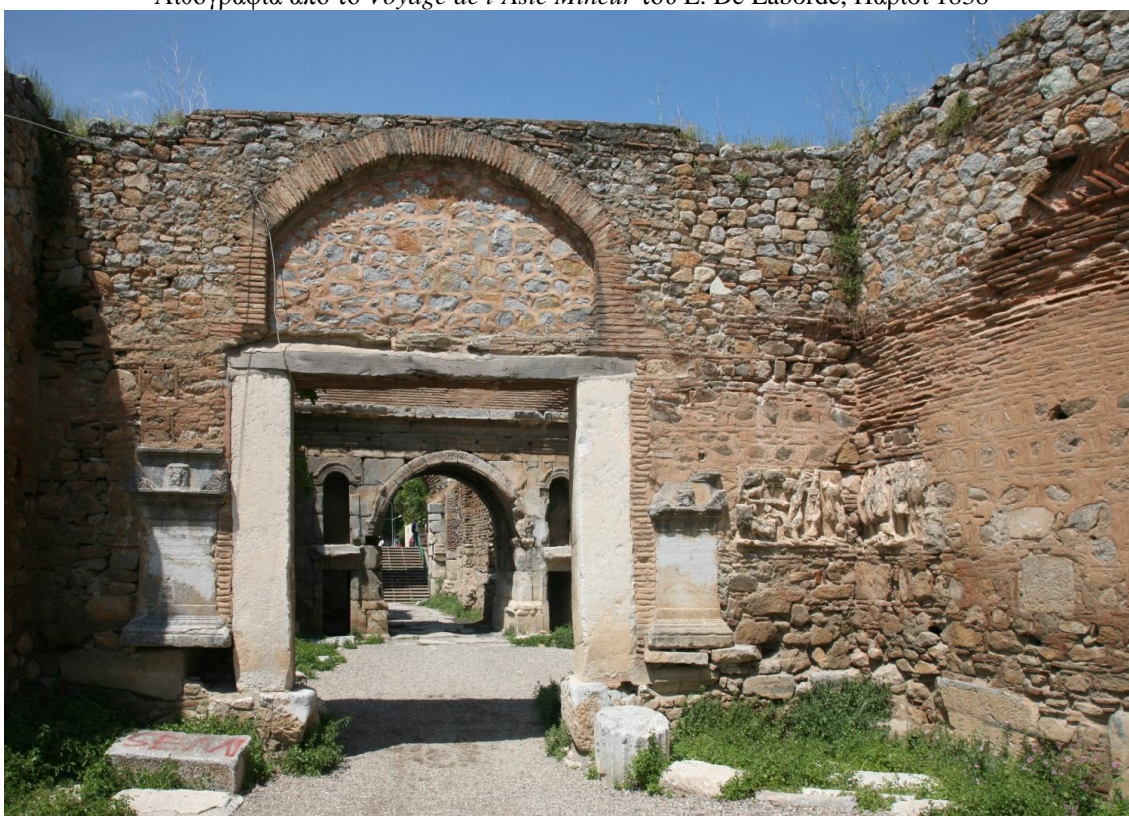

Η Πύλη της Νεαπόλεως, περίπου στο κέντρο της νότιας πλευράς του τείχους και απέναντι από την Πύλη της Κ/Πόλεως. Χαρακτικό από το *Description de l'Asie Mineur* του Charles Texier τόμος Α', Παρίσι 1893

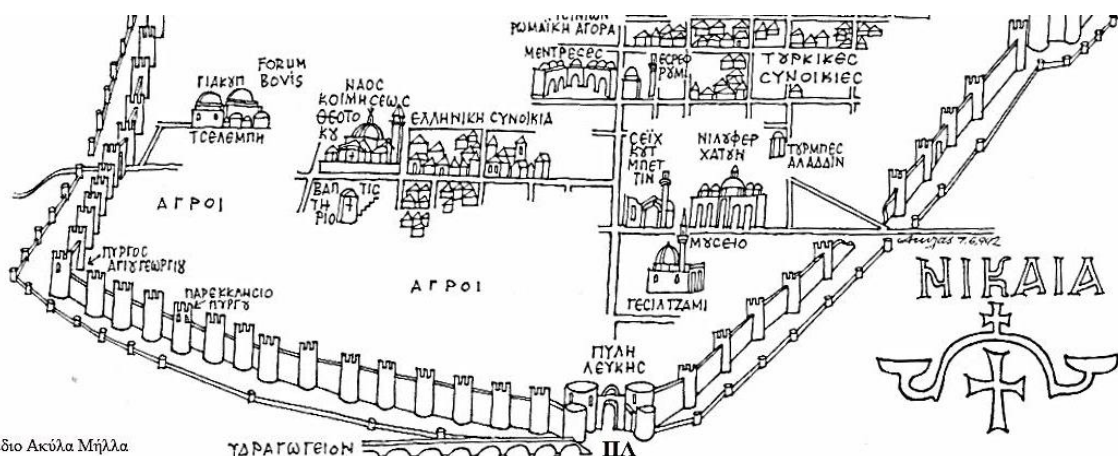

Η Πύλη της Λεύκης στην ανατολική πλευρά του τείχους.
 Λιθογραφία από το *Voyage de l'Asie Mineure* του L. De Laborde, Παρίσι 1838

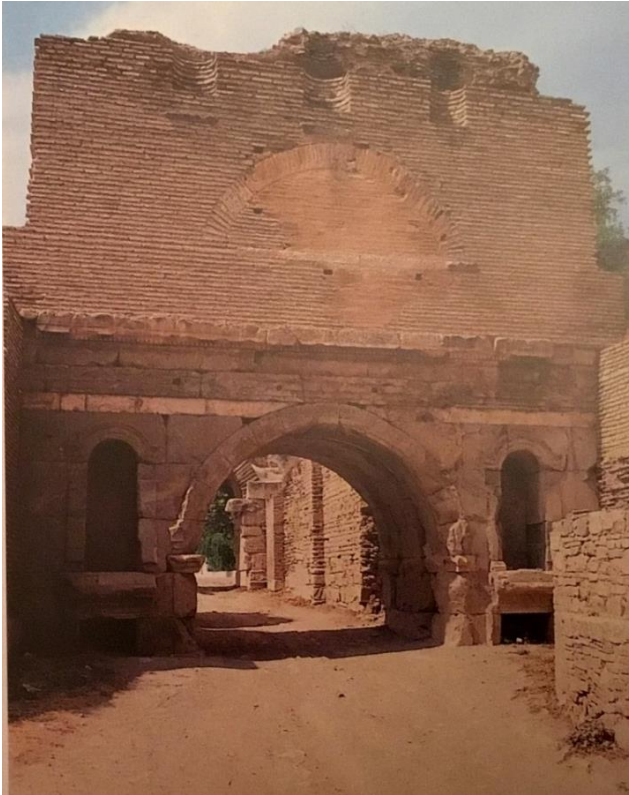

Πύλη της Λεύκης. Επιτύμβιες στήλες και αρχαία γλυπτά κοσμούν το πρόπυλο. Φωτ. Αλ. Μασσαβέτας

Σχέδιο Ακύλα Μήλλα

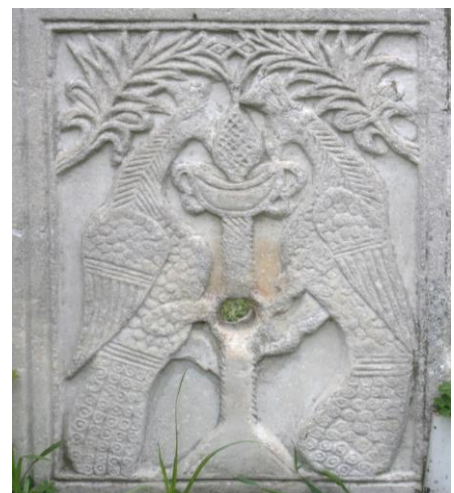
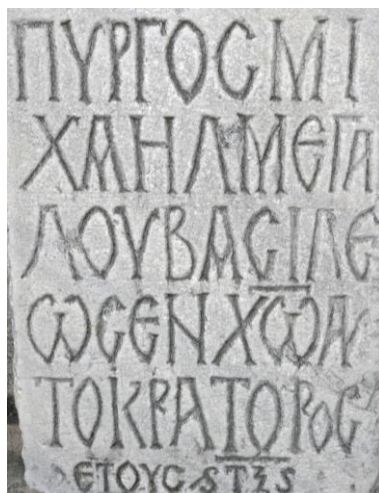
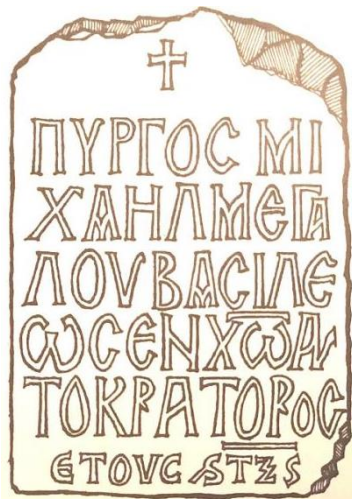

Θριαμβικό τόξο της εποχής του Αδριανού στην Πύλη της Λεύκης το 1976 (φωτ Α. Μήλλας).
 Κοντά στην Πύλη: Το αναστηλωμένο Γεσίλ Τζαμί, κτίσμα του 1378-81, έργο του αρχιτέκτονα Χατζί Μούσα.
 Αφιερωμένο από τον Çandarlı Zade Hayrettin paşa. Πρώιμη οθωμανική τέχνη με έντονη τη σελτζουκική επιρροή.
 (φωτ Α. Μήλλας, 1990)

Η τέταρτη πύλη, η Πύλη της Λίμνης που επικοινωνούσε με τη λίμνη Ασκανία, στη δυτική πλευρά του τείχους, δεν έχει σωθεί. Στο Δ-ΝΔ άκρο της πόλης, κοντά στη λίμνη, πιστεύεται ότι βρισκόταν το αυτοκρατορικό παλάτι και πολύ κοντά: ο χώρος όπου συνήλθε το 325 η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος. Λίγο νοτιότερα, σώζεται ο Πύργος του Μιχαήλ. Επιγραφή από τον πύργο στο Αρχ. Μουσείο της Νίκαιας: «ΠΥΡΓΟΣ ΜΙΧΑΗΛ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΝ ΧΡ [Χριστώ] ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ»

Ο Μιχαήλ Γ΄, επιλεγόμενος ο Μέθυσος (βασ. 842-867), ήταν γιος του Θεόφιλου και της Θεοδώρας, ο τελευταίος της δυναστείας του Αμορίου. Όταν ανέβηκε στον θρόνο ήταν μόλις τριών ετών. Κηδεμόνες του: η «αντιβασίλισσα» Θεοδώρα, ο πατρίκιος και θεός του Βάρδας, ο λογοθέτης Θεόκτιστος και ο μάγιστρος Μανουήλ. Στο διάστημα της βασιλείας του ανέβηκε στον πατριαρχικό θρόνο ο Μέγας Φώτιος (α΄ πατριαρχία 858-867). Ο Μιχαήλ δολοφονήθηκε στις 23 Σεπτ. του 867 από τον συναυτοκράτορα Βασίλειο, τον Βασίλειο Α΄ (867-886), ιδρυτή της «Μακεδονικής» δυναστείας.

Στη Νίκαια έλαβαν χώρα δύο οικουμενικές σύνοδοι της χριστιανικής Εκκλησίας

Α΄ Οικουμενική Σύνοδος ή Σύνοδος της Νικαίας, το 325

Συγκλήθηκε στη Νίκαια από τον Μεγάλο Κωνσταντίνο, αμέσως μετά τη νίκη του επί του συναυτοκράτορα Λικίνιου (τον Σεπτέμβριο του 324) και την ανάδειξή του σε μονοκράτορα. Ο Κωνσταντίνος ήταν πλέον κύριος μίας επικράτειας που εκτεινόταν από τη Βόρειο Αγγλία μέχρι την Ερυθρά Θάλασσα και από τις υπώρειες του Άτλαντα μέχρι τις υπώρειες του Καυκάσου. Έτσι, σχεδόν ταυτόχρονα με τον «πολισμό» (τελετή θεμελίωσης) της Κωνσταντίνου-πόλεως στην Ανατολή (στις 8 Νοεμβρίου του 324), αποφάσισε να αντιμετωπίσει ζητήματα της Εκκλησίας –κυρίως τις διασπαστικές ερμηνείες–, καλώντας όλους τους επισκόπους από κάθε άκρη της αυτοκρατορίας (που υπολογίζονται για εκείνη την εποχή σε 1.000 από την Ανατολή και 800 από την Δύση).

Η Σύνοδος έλαβε χώρα στον «βασιλείον οίκον», το αυτοκρατορικό παλάτι της Νικαίας, και διήρκεσε από τον Μάιο έως τον Ιούλιο του 325. Μετείχαν 318 επίσκοποι, αλλά ο αριθμός αυτός είναι συμβολικός και ανατρέχει στην *Βίβλο*. Ο πραγματικός αριθμός των μετεχόντων ανήλθε ανάμεσα στους 200 και 300.

Ασχολήθηκε με τον καθορισμό της φύσης του Χριστού απέναντι σε διάφορες θεωρίες, καθώς και με τον καθορισμό της εορτής του Πάσχα, ζήτημα που προκαλούσε διχόνοια. Σημαντικές προσωπικότητες που έλαβαν μέρος ήταν: ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας Αλέξανδρος και ο Πατριάρχης Αντιοχείας Ευστάθιος (που εκπροσωπούσαν τις δύο μεγαλύτερες εκκλησίες της Ανατολής), ο Αρειος (Επίσκοπος Νικομηδείας, του οποίου η θεωρία κατ' αρχήν καταδικάστηκε), ο Αθανάσιος (διάκονος τότε και αργότερα Πατριάρχης Αλεξανδρείας), ο Ευσέβιος Καισαρείας της Παλαιστίνης (συγγραφέας της *Εκκλησιαστικής Ιστορίας* και του *Βίου του Κωνσταντίνου*), ο Σπυρίδων Τριμυθούντος (από την Κύπρο), ο Επίσκοπος Μύρων Νικόλαος. Δεν μετείχε ο Επίσκοπος (Πάπας) Ρώμης, αλλά παραβρέθηκαν τουλάχιστον δύο (ή ίσως πέντε) εκπρόσωποι της Εκκλησίας της Ρώμης.

Η κυριότερη πηγή είναι το έργο του Ευσέβιου Καισαρείας, *Βίος Μ. Κωνσταντίνου*, Λόγος Γ΄ 6-24. Το σπουδαίο αυτό έργο εκδόθηκε πρόσφατα με σχόλια και μεταφορά του κειμένου στα νεοελληνικά από τους Βασίλη Κατσαρό και Γεώργιο Ράπτη, εκδόσεις Ζήτηρος, Θεσσαλονίκη 2011).

Τα παρακάτω σχετικά με τις δύο συνόδους της Νικαίας είναι αποσπάσματα από τις πανοραμικές Σημειώσεις Διαλέξεων του Γιάννη Μαυρικού με θέμα «Ορθόδοξη Ανατολή και Καθολική Δύση»

Η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος προχώρησε και πέρα από τον αντικειμενικό σκοπό της, θέτοντας έτσι τα θεμέλια της πίστης ως προς το δόγμα. Αυτά αποκρυσταλλώθηκαν σε ένα σύνολο δογματικών αρχών που αποκλήθηκαν από την Εκκλησία της Ανατολής «Σύμβολο της Νικαίας» και από την Εκκλησία της Ρώμης «Credo» (πιστεύω). Το πρώτο αυτό Σύμβολο της Πίστεως δεν είναι το οριστικό. Έλαβε την οριστική του μορφή κατά την Β΄ Οικουμενική Σύνοδο το 381.

Σχετικά με το Σύμβολο της Πίστεως, πιο οικείο σε εμάς ως «Πιστεύω». Η δημιουργία του ήταν απαραίτητη προκειμένου να αποσαφηνιστούν όψεις του χριστιανικού δόγματος, που μέχρι τότε παρουσιάζονταν με διάφορες μορφές, εξίσου έγκυρες. Η πολυφωνία όμως αυτή οδηγούσε σε παρερμηνείες και αποκλίσεις ως προς το τι ακριβώς ήταν και τι πρέσβευε ο χριστιανισμός. Ο Μέγας Κωνσταντίνος επιθυμούσε την συγκρότηση μίας ενιαίας Εκκλησίας που θα διαδραμάτιζε τον ρόλο κρατικού θεσμού. Η ενιαία αυτή Εκκλησία όφειλε να έχει μία, συγκεκριμένη και άρτια ιδεολογία. Παρουσιαζόταν, λοιπόν, η ανάγκη να συγκεραστούν οι διαφορετικές εκφράσεις και απόψεις των χριστιανικών ερμηνειών και να συγκροτηθεί ένα μοναδικό δόγμα, ενώ απόψεις και ερμηνείες, που απέκλιναν και δεν βοηθούσαν σε αυτή την κατεύθυνση, έπρεπε να μουν στο περιθώριο. Η Σύνοδος, λοιπόν, του 325, είχε σκοπό την επιλογή των απόψεων που θα αποτελούσαν «το σωστό δόγμα».

Οι συνοδικοί επέλεξαν «με την παρέμβαση του Αγίου Πνεύματος» τις αρχές, τις απόψεις και τις ερμηνείες εκείνες που, αφενός χωρίς να συγκρούονται μεταξύ τους και αφετέρου, ικανοποιώντας τα πιστεύω όσο το δυνατόν περισσότερων εκκλησιών της Αυτοκρατορίας, θα μπορούσαν να στηρίξουν μία ενιαία και πλήρη ιδεολογία, καταδικάζοντας τις υπόλοιπες απόψεις ως αποκλίνουσες, δηλαδή ως αιρέσεις. Το αποτέλεσμα ήταν η σύνταξη ενός σώματος αρχών που προσδιόριζε το τι έπρεπε να πιστεύει κάθε χριστιανός. Κάθε φράση αυτού του κειμένου αποτελεί την ορθή δοξασία έναντι άλλων παρεμφερών δοξασιών που απορρίφθηκαν.

Παρά ταύτα το κείμενο που συντάχθηκε στη Νίκαια δεν είναι το οριστικό, καθώς συνεχίστηκαν οι αποκλίνουσες δοξασίες για διάφορα θέματα, που είτε είχαν ρυθμιστεί είτε πρωτοπαρουσιάζονταν, και συνεπώς απαιτείτο νέα επεξεργασία. Ο Μέγας Θεοδόσιος, επιθυμώντας να χρησιμοποιήσει την Εκκλησία ως όργανο επιβολής της πολιτικής του, συγκάλωσε νέα σύνοδο στη Κωνσταντινούπολη το 381, στην οποία, με την συγκατάθεση του πατριάρχη Γρηγορίου Ναζιανζηνού, τον οποίο διόρισε προς τούτο, υπαγόρευσε τις αρχές που κατά την δική του άποψη έπρεπε να συνιστούν το περιεχόμενο της αληθινής ορθοδοξίας. Έτσι τροποποιήθηκαν πολλές από τις αρχικές διατυπώσεις του κειμένου της Νικαίας ενώ προστέθηκαν και άλλες, κυρίως γύρω από το Άγιο Πνεύμα. Το νέο κείμενο που προέκυψε από την Β΄ Οικουμενική Σύνοδο είναι το οριστικό και αποτελεί το **δόγμα** της ορθόδοξης χριστιανικής πίστης.

Z' Οικουμενική Σύνοδος, το 787

Συγκαλείται από την αυτοκράτειρα Ειρήνη, με την συμπαράσταση του Πατριάρχη Ταράσιου, στη Νίκαια (προηγουμένως είχε επιχειρηθεί η σύγκλησή της στην Κων/λη αλλά, εμποδίστηκε από την αυτοκρατορική φρουρά που παρέμενε εικονομαχική).

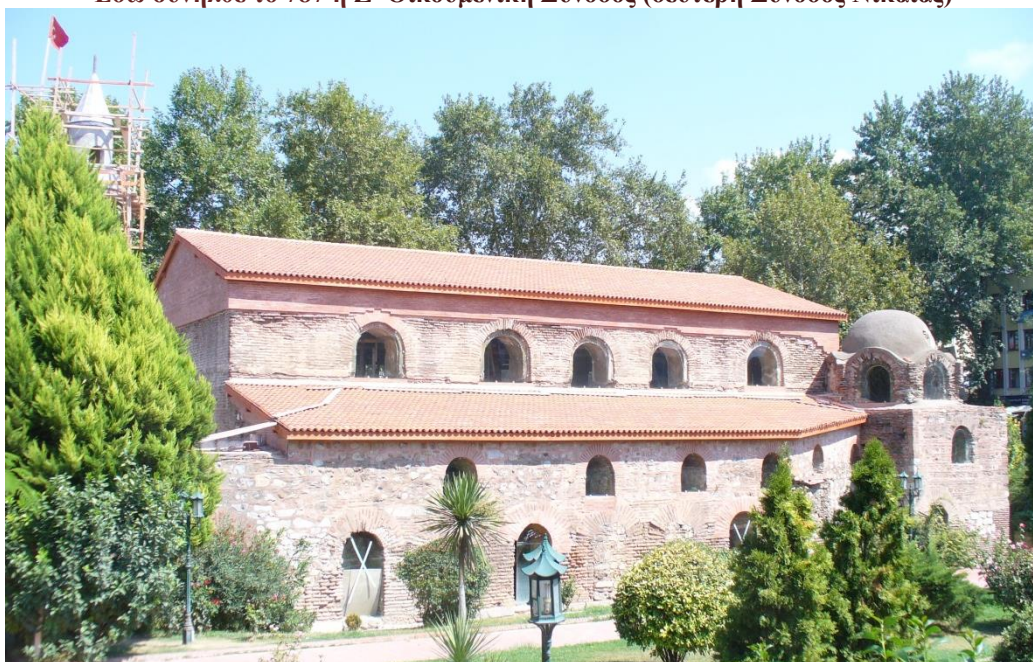
Διήρκεσε από τις 24 Σεπτεμβρίου έως τις 23 Οκτωβρίου και πραγματοποιήθηκαν 8 συνεδριάσεις, στις οποίες μετείχαν, ανάλογα με την συνεδρίαση, 252 έως 365 επίσκοποι, Ανατολικοί στην πλειονότητα. Ο Πάπας Αδριανός Α΄ εκπροσωπήθηκε από δύο λεγάτους μόνον. Η σύνοδος αναγνώρισε το έθιμο της χρήσης των εικόνων και διέταξε την ανάρτησή τους σε όλες τις εκκλησίες της Αυτοκρατορίας.

Αναγνώρισε τη νομιμότητα της απεικόνισης του Χριστού, της Παναγίας και των αγίων. «Όσο περισσότερο τις κοιτάζουμε τόσο περισσότερο φέρνουμε στη μνήμη μας και αγαπούμε τα πρόσωπα που εικονίζονται» αναφέρεται στις αποφάσεις της συνόδου. Η απόφαση της συνόδου επαναλάμβανε, χωρίς αυτό να αναφέρεται ρητά, την σχετική διδασκαλία του Ιωάννη Δαμασκηνού, σύμφωνα με την οποία «γίνεται διάκριση ανάμεσα στην λατρεία, που αποδίδεται στον Θεό, και την προσκύνηση, που οφείλεται στις εικόνες».

Οι αποφάσεις της συνόδου αναγνωρίστηκαν από τον πάπα αλλά όχι και από την αυλή του Καρλομάγνου. Η Καρολίδεια Αυτοκρατορία πήρε μία ενδιάμεση στάση για το θέμα των εικόνων, την οποία τελικά επέβαλε σε όλη την Δύση. Παρά τις αποφάσεις της, η σύνοδος δεν πέτυχε τους στόχους της. Η Εικονομαχία συνεχίστηκε και τερματίστηκε τελικώς το 842, με απόφαση της Θεοδώρας, συζύγου του αποθανόντος αυτοκράτορα Θεόφιλου, ενώ ασκούσε την αντιβασιλεία στο όνομα του ανήλικου γιού της Μιχαήλ Γ΄. Η απόφασή της επικυρώθηκε με τοπική σύνοδο στη Κωνσταντινούπολη.

ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΝΙΚΑΙΑΣ (δυτική και νότια πλευρά το 1962 και το 2010)
Εδώ συνήλθε το 787 η Ζ' Οικουμενική Σύνοδος (δεύτερη Σύνοδος Νικαίας)

Αγία Σοφία Νικαίας. Το εσωτερικό (το 1962 και το 2015)

Μετά τη νίκη των Σελτζούκων Τούρκων και Τουρκομάνων εναντίον των βυζαντινών στρατευμάτων στο Μαντζικέρτ, τον Αύγουστο του 1071, το πρώτο Σελτζουκικό Σουλτανάτο / Σουλτανάτο του Ρουμ απλώνεται σε μεγάλο μέρος της Μικρασίας. Περνώντας τον ποταμό Σαγγάριο, οι Σελτζούκοι φτάνουν μέχρι τη Νίκαια και την καθιστούν πρώτη πρωτεύουσα του Σουλτανάτου. Η ακριβής χρονολογία δεν είναι γνωστή, αλλά συμβατικά θεωρείται το έτος **1081**. Πρώτος σουλτάνος, ο Σουλεϊμάν Α΄ (βασίλευσε 1077-1086).

Ορισμένες βυζαντινές πηγές αναφέρουν ότι ήταν ο Νικηφόρος ο Μελισσηνός αυτός που παρέδωσε τη Νίκαια κι άλλες μικρασιατικές πόλεις στον Σουλεϊμάν, αλλά τα πράγματα ήταν πολύ πιο περιπελεγμένα εκείνη την εποχή, καθώς ανεβαίνει στον θρόνο ο Αλέξιος Α΄ ο Κομνηνός (1081-1018), ιδρυτής της δυναστείας των Κομνηνών. Ο διάδοχος του Σουλεϊμάν ήταν ο σουλτάνος ο Κιλίτζ Αρσλάν (1092-1107), ο οποίος αντιμετώπισε το 1097 στη Νίκαια την στρατιά της Α΄ Σταυροφορίας. Μετά από συνεννόηση με τον Αλέξιο Κομνηνό και τον όρκο που του έδωσαν, οι Σταυροφόροι πολιορκήσαν την πόλη, ενώ ο Αλέξιος πέρασε πλοία του βυζαντινού στόλου από την Προποντίδα στη λίμνη Ασκάνια. Η πολιορκία διήρκεσε από τις 14 Μαΐου μέχρι τις 19 Ιουνίου του 1097, όταν οι Τούρκοι παρέδωσαν την πόλη στους Βυζαντινούς και στη συνέχεια υποχώρησαν πέρα από τον Σαγγάριο.

Πηγές: Άννα Κομνηνή, *Αλεξιάδα* (αρκετές εκδόσεις στα νεοελληνικά, μεταξύ των οποίων εκδ. Άγρα) Ανωμόμου, *Gesta Francorum* (στα ελληνικά με πολύ καλά σχόλια από τις εκδόσεις Χατζηνικολή)

Η πολιορκία της Νικαίας από τους Σταυροφόρους το 1097.
Γαλλικό χειρόγραφο του 13 ου αι. (BNF Français 779 f.21)

Οι σημαντικότεροι ανάμεσα στους αρχηγούς των Σταυροφόρων που έλαβαν μέρος στην πολιορκία της Νικαίας ήταν οι: Γοδεφρείδος του Μπουγιόν, Βοημούνδος του Τάραντα, Ταγρέδος του Τάραντα, Ραϋμόνδος Δ΄ της Τουλούζης, Ροβέρτος Β΄ της Φλάνδρας, Βαλδουίνος της Βουλόνης, Ροβέρτος Β΄ της Νορμανδίας.

Αυτοκράτορες

Θεόδωρος Α΄ ο Λάσκαρις, 1205-1221

Ιωάννης Γ΄ Δούκας ο Βατάτζης, 1221-1254

Θεόδωρος Δούκας, αυτοκράτωρ Θεσσαλονίκης 1224-1230

Ιωάννης Δούκας, αυτοκράτωρ Θεσσαλονίκης 1237-1242

Θεόδωρος Β΄ ο Λάσκαρις, 1254-1258

Ιωάννης Δ΄ ο Λάσκαρις, 1258-1261

Μιχαήλ Η΄ ο Παλαιολόγος, συναυτοκράτορας στη Νίκαια (ουσιαστικά σφετεριστής του θρόνου), **1259-1261**

Στην Κ/Πολη αυτοκράτορας, Αύγουστος 1261-Δεκ. 1282, και ιδρυτής της τελευταίας αυτοκρατορικής δυναστείας: Παλαιολόγοι, 1261-1453

Πατριάρχες

Ο τελευταίος Πατριάρχης Κ/Πόλεως πριν από την Άλωση του 1204 ήταν ο Ιωάννης Γ΄ ο Καματηρός, 1198-1204 και εξόριστος στο Διδυμότειχο, όπου και πέθανε, 1204-1206

Στη Νίκαια*

Μιχαήλ Δ΄ ο Αυτωρειανός, 1206 ή 1208-1214

Θεόδωρος Β΄ ο Ειρηνικός, 1214-1216

Μάξιμος Β΄, Ιούνιος-Δεκ. 1216 (ήταν ο πνευματικός του αυτοκρ. Θεόδωρου Α΄)

Μανουήλ Α΄ ο Σαραντηνός, 1217-1222

Γερμανός Β΄, 1222-1240

Μεθόδιος Β΄, 1240

Μανουήλ Β΄, 1244-1254

Αρσένιος Αυτωρειανός, 1254-1259

Νικηφόρος Β΄, 1259-1260

Αρσένιος Αυτοριανός, δεύτερη πατριαρχία στην Κ/Πολη 1260-1265. Κεντρικό πρόσωπο και επικεφαλής των «Αρσενιατών», δηλαδή της μερίδας που αντιστρατεύτηκε τον Μιχαήλ Η΄ τον Παλαιολόγο, υποστηρίζοντας τον μικρό Λάσκαρη, που ζούσε τυφλός και υπό περιορισμό σε κάποιο πατρικό κτήμα. Οι Αρσενιάτες δημιούργησαν σοβαρότατα προβλήματα στη διακυβέρνηση του κράτους.

*Το γεγονός ότι η Νίκαια γίνεται έδρα του εξόριστου και ανασυγκροτημένου Πατριαρχείου είναι ένας ακόμα παράγοντας που αφενός νομιμοποιεί το κρατίδιο ως πρώτο κληρονόμο –ή και μοναδικό δικαιοσύχη– της κωνσταντινουπολίτικης εξουσίας και αφετέρου προοιωνίζει την ευτυχή κατάληξη του 1261.

Μολυβδόβουλλο του Πατριάρχη Θεόδωρου Β΄ του Ειρηνικού του Λευίτη (1214-1216) 33 γρ. Στη μπροστινή πλευρά: Ένθρονη η Θεοτόκος με το Βρέφος, αρ. ο άγιος Θεόδωρος ο Τήρων, δεξιά ο άγιος Θεόδωρος ο Στρατηλάτης, όρθιοι και οι δύο δορυφορούν τη Θεοτόκο. Πίσω πλευρά (επιγραφή σε οκτώ αράδες): + ΦΙΛΟΚΟ/ΦΩΝ Ν ΠΑΤΟΝ/Η ΣΦΡΑΓΙΣ ΓΡΑ/ΦΕΙ • • ΕΙΡΗΝΙ/ΚΟΝ ΘΕΟΔΩ/ΡΟΝ ΤΟΝ ΛΕΥ/ΙΤΗΝ (στην τελευταία αράδα έχει φυλλαράκια δεξιά και αρ. της κατάληξης ΙΤΗΝ. Πηγή CNG (Classical Numismatic Group, Inc.) Στις 28/9/1214 ο Θεόδωρος Β΄ εκλέχθηκε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως από τη σύνοδο των ιεραρχών στη Νίκαια. Η θητεία του χαρακτηρίστηκε από τις αντιλατινικές του θέσεις. Έστειλε εγκύκλιο στους ορθόδοξους κληρικούς της Κ/Πολης με την οποία ανήγγειλε την εκλογή του στον πατριαρχικό θρόνο και ταυτόχρονα αποκήρυξε όσους προέβαιναν σε αναγνώριση της ανωτερότητας του Πάπα ή του Λατίνου Πατριάρχη που ήταν εγκατεστημένος στην Κ/Πολη. Ο Θεόδωρος Β΄ πέθανε στις 31/1/1216.

ΠΗΓΕΣ: Γεώργιος Ακροπολίτης, *Χρονική συγγραφή* (εκδ. Ζήτρος, 2004)

BIBΛ (εκτός από όσα βιβλία έχουν ήδη αναφερθεί): Αντώνιος Μηλιαράκης, *Ιστορία του Βασιλείου της Νικαίας και του Δεσποτάτου της Ηπείρου, 1204-1261* (Αθήνα 1898, ανατύπωση από τις εκδ. Καραβίας και Λάζος το 1994)

Πολλές αναφορές για τη Νίκαια και στο: Μαριάννα Κορομηλά, *Η Μαρία των Μογγόλων* (εκδ. Πατάκης, 2008).

Ύστερα από πολιορκία τριών ετών, η βυζαντινή Νίκαια παραδόθηκε ερειπωμένη στον Οθωμανό ηγεμόνα Ορχάν Α΄ τον Μάιο του 1331. Είχε προηγηθεί η κατάληψη της Προύσας και ακολούθησε η κατάληψη της Νικομήδειας. Η Βιθυνία έγινε το κέντρο της πρώτης οθωμανικής εξουσίας.